

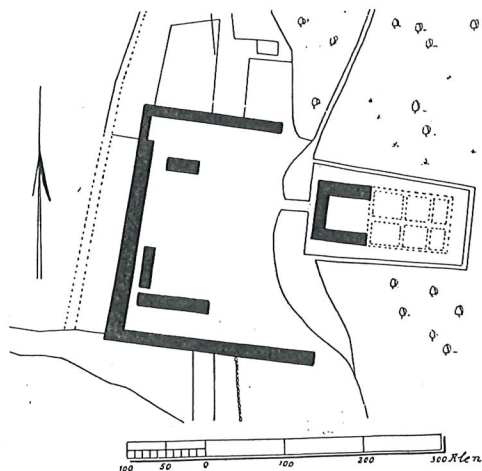
Store Restrup, set fra Øst.

HOLT & MADSEN

STORE RESTRUP

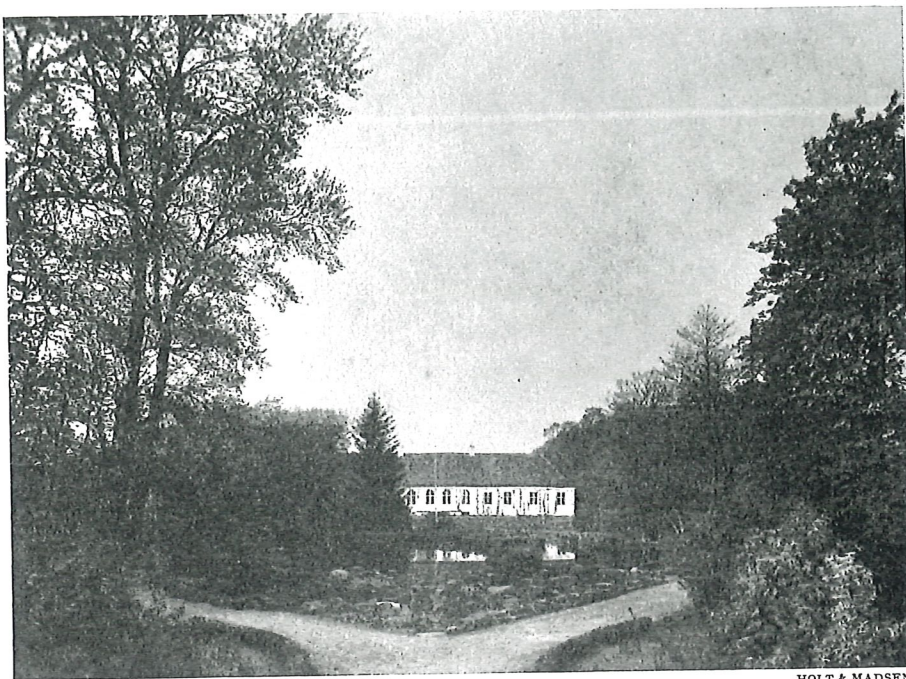
SØNDERHOLM SOGN, HORNUM HERRED, AALBORG AMT

I Dalsænkningen, hvor Landevejen fra Aalborg til Nibe fører over Hasseris Aa, ligger Restrup Husmandsskoles hvide Bygninger, smukt indrammet af Have og Park. Det er den gamle Herregaard Restrup eller Store Restrup, hvis Hovedbygning bruges til Skole for Landboudommen. Hovedgaardens vidtstrakte Jorder er udstykkede, og Husmandsbrugenes brogede Tavl har nu bredt sig ud over den tidligere Herregaardsmarks store, ubrudte Flader.

Beliggenhedsplan 1777.

Om Restrups ældste Historie har vi kun Sagnenes usikre Tale. Først fra Begyndelsen af 15. Aarh. bevæger vi os paa sikrere Grund. Paa denne Tid ejedes Gaarden af Slægten *Gyldenstjerne*, der da sikkert allerede længe havde siddet paa Restrup. Saaledes skal der i 1314 have boet en *Niels Eriksen* af denne kendte Adelsæt paa Gaarden. I 1403 nævnes *Henrik Knudsen Gyldenstjerne* som Herre til Restrup. Han havde da under Stridigheder med Provsten paa Thyholm brændt dennes Hus af og rantes derfor af den mægtige katolske Kirkes Unaade. Ved formaaende Venners Hjælp slap han med at udrede Provsten den lidte Skade, der takseredes til 1000 Mark lybsk. Det tog ham over tyve Aar at afdrage denne Gæld. Henrik Knudsen, der var Lensmand paa Ørum i Thy og Medlem af Rigsraadet, fik 1442 Horsens By i Pant for Penge, han havde laant Kongen, og senere fik han »Kro-

Sydfløjen og Svanedammen.

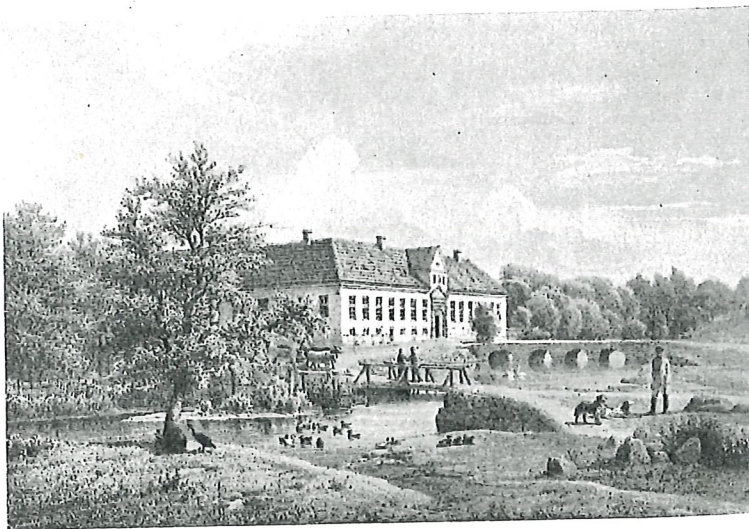
HOLT & MADSEN

at blive dansk Konge; men nogen Virkelighed bag dette Rygte har der sandsynligvis ikke været. Knud Henriksen døde 1467 og blev begravet i Odense. Han har aabenbart opholdt sig mest paa Iversnæs. Hans Søn *Henrik Knudsen Gyldenstjerne*, der arvede Restrup og Iversnæs, var en af Kong Hans's nærmeste Medarbejdere og Medlem af Rigsraadet. Efter hans Død 1517 forblev Restrup i hans Hustru *Karen Billes* Besiddelse indtil 1530, da Sønnen *Gabriel Gyldenstjerne* arvede den.

Det var netop paa denne Tid, at den gærende Uro blandt Almuen i Nordjylland truede med at springe ud i aabent Oprør mod Adelen. Faa Aar efter gik mange Herregaarde op i Luer, og 1534 slog Skipper Clements Bønder Adelen Hær ved Svenstrup, 6 km Øst for Restrup. Gabriel Gyldenstjerne var vistnok ikke med i Slaget; men senere da Oprøret var slaaet ned, og Straffen faldt knusende over Bøndernes Skuldre – Selvejerbønderne maatte afstaa deres Jord og Fæstebønderne betale Bøder – var Gabriel Gyldenstjerne som Lensmand og Rigsraad blandt Kommissærerne, som forhandlede med de Selvejerbønder, der fik Lov at købe deres Gaarde tilbage. Under sine Bestræbelser for at udvide Restrups Jordtilliggende førte Gabriel Gyldenstjerne langvarige Processer. Umiddelbart efter Overtagelsen af Gaarden havde han saaledes en Strid om nogle Engstrækninger, som han søgte at fratage Beboerne i Hasseris og lægge til Restrup. Resultatet blev, at Christian III i egen høje Person sammen med nogle Rigsraader red Markskel og afgjorde Striden til Fordel for Hasseris. Gabriel Gyldenstjerne lagde Landsbyen Restrup, der laa ved Hovedgaarden, ind under denne. Han efterlod sig ingen Børn, og Restrup deltes efter hans Enkes Død mellem *Mogens Gyldenstjerne*, Knud Gyldenstjernes Enke *Jytte Podebusk* og Kristoffer Gyldenstjernes Enke *Anne Parsberg*.

I den følgende Tid var der flere Ejere til Gaarden; men vistnok fra 1647 var *Jørgen Marsvin*, gift med Anne Helvig Mogensdatter Gyldenstjerne, Enejere. Pengene til at udløse Medejerne med havde han laant af sin Svoger, *Niels Parsberg* til Lynderup. I 1656 gjorde denne Indførsel i Gaarden for 8680 Rdlr. Men da han vilde overtage

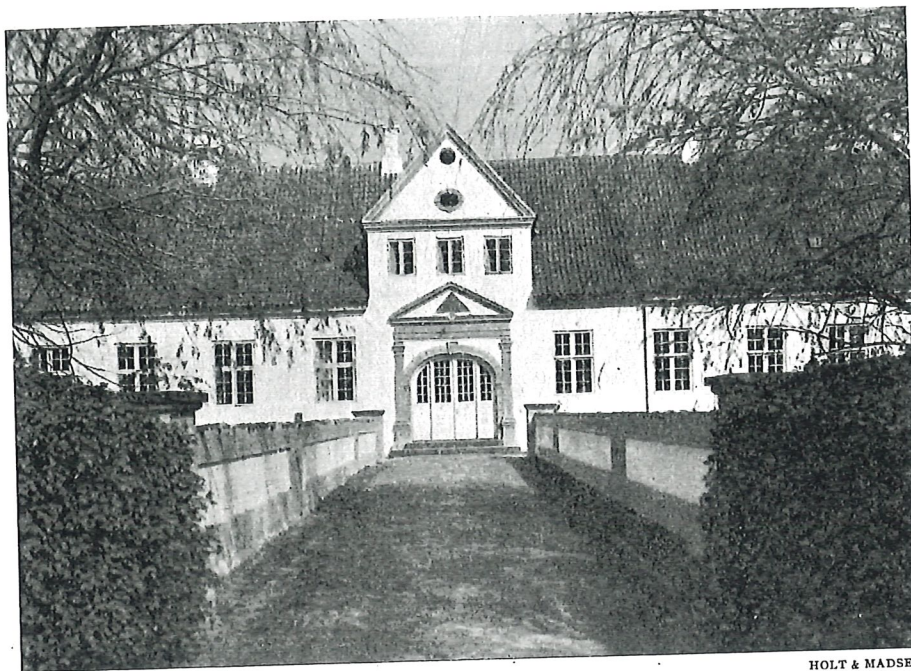
nens Slot Bygholm med de Herreder og Len, som der nu tilligger for 1333 rinske Gylden, som Kongen havde faaet til Laans. Efter Henrik Knudsens Død, omkring 1460, arvede hans Søn *Knud Henriksen Gyldenstjerne* Restrup, og senere fik han Bygholm Slot med Horsens By. Han var som Faderen Lensmand og Medlem af Rigsraadet. Ved sit Giftermaal med Hilleborg Skinkel kom han i Besiddelse af Herregaardene Iversnæs (nu Wedellsborg) og Enggaard samt Pantelenet Rugaard. Til hans Navn har Historien knyttet det Rygte, at han efter Kristoffer af Bayerns Død skulde have tænkt sig

Store Restrup 1863, set fra Nordvest.

Efter Richardt og Secher.

den, meddelte Jørgen Marsvin ham, at den røde Hane skulde gale over hans Gaard, og at han skulde faa Bly-piller i Kroppen, hvis han gjorde Alvor af sit Forehavende. Først 6 Aar senere lykkedes det Parsberg at faa Gælden indfriet. Det er Jørgen Marsvin, der berettes om i »E Bindstow« som den Herremand, der nedriver Bøndergaardene og brutalt jager Beboerne væk. I »De tre Helligaftener« omtales han som Ejer af Avnsbjerg. Han kunde siddende til Hest løfte sig selv og Hesten fra Jorden ved at gribe fat i en Jernring, der var anbragt i Porten. Marsvin

Store Restrup, set fra Vest.

HOLT & MADSEN

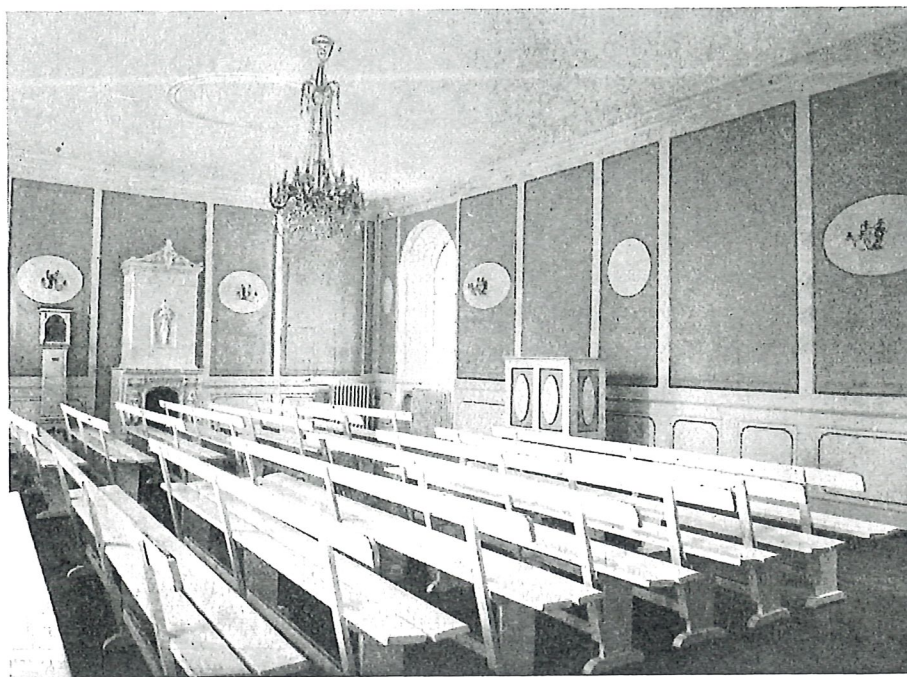
anbragt i Porten. Marsvin var i flere Henseender af stort Format; det gjaldt ogsaa hans Evner som raa og brutal Bondeplager. Da Niels Parsberg i 1662 overtog Restrup, var baade Gaard og Gods meget forfalden. Bygningerne vurderedes da til 800 Rdlr. Ved Parsbergs Død i 1669 gik Gaarden over til *Christoffer Lindenov*, der havde Pant i den. Han ejede i Forvejen Lindersvold og Bækkeskov i Præstø Amt. I 1655 fik han Sæde i det nyoprettede Admiralitetskollegium. Samtidig var han General paa Holmen; men 1657 faldt han i Unaade og forvistes fra Hoffet. Kort Tid efter fik han imidlertid Nykøbing Len, og under Svenskernes Belejring af København ledede og finansierede han Forsvaret af Kristianshavn. Sønnen *Christian Lindenov*, der ejede Restrup fra Faderens Død 1679, solgte i 1685 Gaarden til *Hans Frederik v. Levetzow*, der var født i Mecklenburg, men i 1670 blev naturaliseret som dansk Adelsmand. Foruden Restrup der var født i Mecklenburg, men i 1670 blev naturaliseret som dansk Adelsmand. Foruden Restrup ejede han i Jylland Gaardene Hvolgaard og Nørre Elkjær. Hans Søn *Christian Frederik Levetzow*, der overtog Restrup 1696, var en stor Godssamler, og da han var barnløs, oprettede han efter i 1751 at være blevet ophøjet i Grevestanden i sit Dødsaar 1756 Stamhuset Restrup af Hovedgaardene Restrup, Albæk, Torstedlund, Aastrup og Overklit med et samlet Jordtilliggende paa 2206 Tdr. Htk., hvoraf de 1057 Tdr. laa under Restrup. Christian Levetzow betraadte den militære Løbebane og deltog i den store nordiske Krig. Han

Store Restrup, set fra Sydvest.

HOLT & MADSEN

store nordiske Krig. Han var imidlertid ogsaa interesseret i økonomiske Spørgsmaal, og 1750 blev han Deputeret i Kommercekollegiet. Paa Restrup erstattede han den gamle Hovedbygning med den nuværende, som stod færdig i 1723. Han var ikke nogen mild Herre overfor sine Bønder, men krævede meget Arbejde og store Ydelser af dem. Sagnet fortæller da ogsaa om ham, at da han førtes paa den sidste Rejse til Sønderholm Kirke, sad Fanden paa Kisten. Og om Natten kunde Egnens Folk paa Vejen fra Restrup til Albæk

Riddersalen, der nu bruges som Foredragssal.

HOLT & MADSEN

møde Grevens Vogn trukket af kulsorte Heste og fulgt af et halsende Hundekobbel. Den »onde Greve« kunde ikke faa Fred i sin Grav.

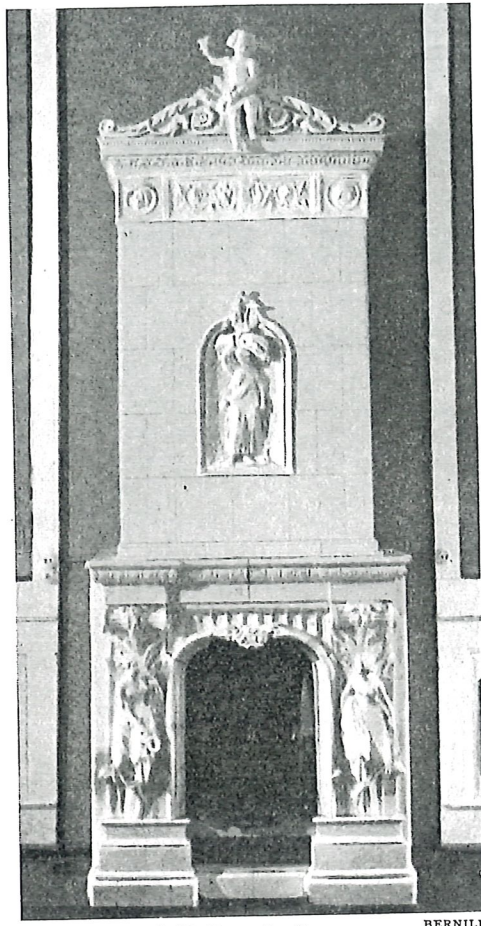
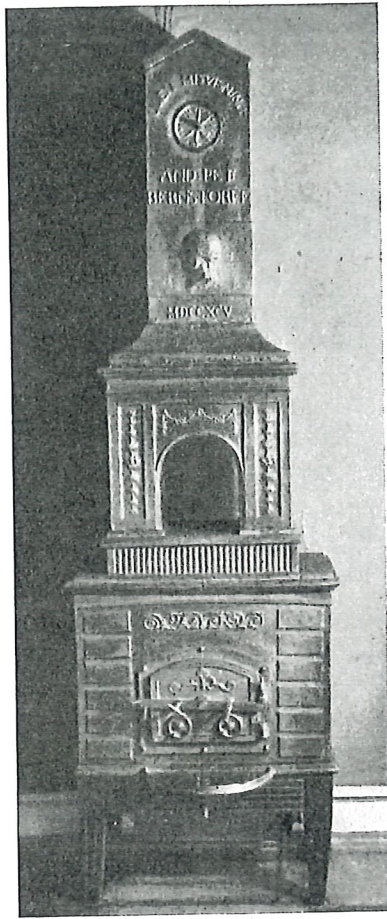
Efter Christian Levetzows Enke *Sophie Hedevigs* Død 1775 overgik Restrup til en Slægtning *Iwer Rosenkrantz Levetzow*, som 1779 fik kgl. Bevilling til at ombytte Stamhusets Gaarde Aastrup og Overklit med Nørlund, som han havde købt Aaret før. Under den følgende Ejer *Viktor v. Raben-Levetzow* blev Stamhuset i 1811 substitueret med en Fideikommiskapital paa 380.000 Rdlr. Derefter blev Restrup solgt som fri

Ejendom og skiftede i den følgende Tid ofte Ejere, idet dens Tilliggende stadig formindskedes. I 1897 købtes Gaarden af et Konsortium, som udstykkede ca. 800 Tdr. Land til Husmandslokker, og 1912 afhændede den daværende Ejer, Godsejer *Weidemann*, den for 400.000 Kr. til Husmændenes Udstykningsforening for Aalborg Amt, der oprettede 60 Ejendomme paa dens Jorder. Derefter startedes i 1914 de nordjyske Husmænds Folkehøjskole paa Restrup.

Den smukke Hovedbygning paa Restrup, der nu bruges til Skole, er alt, hvad der er tilbage af det tidligere saa store Gods. Den blev som nævnt opført i 1723 af Christian Levetzow. Før den Tid laa der paa samme Sted en gammel Hovedbygning, som stammede fra Middelalderen; i sin Tid havde den været velegnet til Forsvar mod Fjender, men efterhaanden blev den uegnet til Beboelse for saa mægtige Folk som Herrerne til Restrup. Oprindeligt laa ogsaa Gaardens Avlsbygninger samlet paa Voldstedet; men da Gabriel Gyldenstjerne nedlagde Landsbyen Restrup, flyttede han disse Bygninger udenfor Voldgravene. Paa det gamle Voldsted lod Levetzow nu opføre en trefløjet Bygning i eet Stokværk med Kælder. Bygningen aabner sig mod Øst, ud mod Haven. Ladegaarden laa Vest for Hovedbygningen. Indgangen til Hovedfløjen sker over en muret Bro til en Portgennemkørsel, hvor der nu er Forhal. Set fra Vest breder den lange, lave, hvide Bygning sig smukt ud paa begge Sider af Portfaget, der ved Pilastre, overdækkende Fronton og Kvist er kraftigt fremhævet som Midtparti. Bygningen er interessant derved, at den viser Barokkens Indslag i nordjysk Herregaardsarkitektur, et smukt Eksempel paa, hvad Provinsens Byggekunst kunde naa i al sin Enkelhed og Djærvhed. Ved den nye Hovedbygning lod Iwer Rosenkrantz-Levetzows Hustru anlægge en stor Park i fransk Stil. Det var ogsaa paa hendes Foranledning, at der i 1783 blev indrettet et Kapel til Gudstjeneste i Hovedbygningen.

Restrups Ejere havde som andre Herremænd bestræbt sig for at udvide deres Godsareal. Om Restrups Gods ved vi imidlertid kun lidt før omkring Midten af 17. Aarh. I 1661, altsaa i Jørgen Marsvins Ejertid, var Hovedgaarden med Herlighedsretten til Sønderholm og Frejlev Kirker, som Gyldenstjerne langede havde besiddet, Hestevad Mølle, noget Fiskeri og nogle Engstrækninger ansat til 192 Tdr. Htk. Samme Aar takseredes Gaardens Bygninger til 1000 Rdlr., altsaa 200 Rdlr. mere end Aaret efter. Af Bøndergods laa der da 246 Tdr. Htk. til Restrup, deraf bl. a. 15 Gaarde og 7 Huse i Sønderholm, 6 Gaarde og 4 Huse i Tostrup, 5 Gaarde og 3 Huse i Vrejlev og 9 Gaarde og 1 Hus i Hornum. Godset var meget spredt; det laa ikke alene i Hornum Herred, men ogsaa i Aars og Lysgaard Herreder, paa Thyholm og i Han Herred Nord for Limfjorden; desuden laa til Restrup 10 Gadehuse i Nibe; de har vel været Basis for Gaardens store Fiskeri ved denne By. Da Parsberg i 1662 overtog Restrup, drejede det sig kun om Hovedgaarden. Bøndergodset gik derimod over paa fremmede Hænder med Undtagelse af en mindre Del, som Jørgen Marsvin beholdt, da han flyttede til sin lille Gaard Abildgaard i Hornum. I 1669, da Lindenov overtog Restrup, var den endnu uden Bøndergods; men i de følgende Aar samlede

han et betydeligt Areal af Bondejord til Gaarden, og Tilliggendet blev nu mere sammenhængende og afrundet end tidligere. I 1669 købte Lindenov 72 Tdr. Htk. Bøndergods i Nørholm og 1673-79 168 Tdr. i Sønderholm. Ogsaa i de omliggende Sogne og Byer erhvervede han Jord, og i 1679 var Tilliggendet vokset til 352 Tdr. Htk. Sønnen, Christian Lindenov, købte 12 Tdr. Htk. Bøndergods i Frejlev Sogn, og 1683 var Restrups Hovedgaards-takst 190 Tdr. og Bøndergodset 368 Tdr. Htk. I Levetzow-ernes Tid voksede Restrups Tilliggende ikke mindre. I 1702 udgjorde Hovedgaarden med Møllen 106 Tdr. Htk., Bøndergodset 435, Skov- og Mølleskyld 12 og Tiender 116 Tdr. Htk. Ved Sammenligning maa det erindres, at denne Ansættelse er efter Matriklen af 1688, efter hvilken der skulde mere Jord til en Td. Htk. end tidligere. Den

BERNILD

Kakkelovn, støbt 1795 til Minde om A. P. Bernstorff,
i Forstanderens Stue, og en af de to italienske Porcelænskaminer i Riddersalen.

største Udstrækning naaede Godset i anden Halvdel af 18. Aarh., da det beløb sig til næsten 1060 Tdr. Htk. I en Beskrivelse af Gaarden fra 1780'erne oplyses det om Hovedgaardens Drift, at Udsæden da var 120-130 Tdr. Rug, 80-90 Tdr. Byg og 200-220 Tdr. Havre. Høhøsten gav 500-700 Læs. Af Besætning opgives bl. a. 400 Køer og Stude. Til Gaarden laa et udmærket Hollænderi, d. v. s. Mejeri. Hovedgaardens Jord, der dreves ved Hoveri, var inddelt i 11 Kobler eller Marker og indhegnet med Diger og Grøfter. I 1776 var der indvundet 50 Tdr. Sædeland ved Afvanding af sumpede Engdrag og samme Aar anlagt et stort Teglværk ved Gaarden.

Paa denne Tid satte Landboreformerne ind med Fællesskabets og Stavnbaandets Ophævelse og Bondejordens Udskiftning. Allerede i 1781 havde Iwer Rosenkrantz udnævnt Vurderingsmænd, som skulde syne og taksere Bøndernes Jord paa Restrup; men først i 1786 begyndte Udskiftningen af Restrup-Bøndernes Jord, idet mange af dem frygtede for Følgerne af den store Omvæltning, Reformerne vilde betyde. Under de skiftende Ejere i 19. Aarh. formindskedes Restrups Tilliggende betydeligt. I 1840 var Bøndergodsets Hartkorn formindsket med næsten 200 Tdr., og tyve Aar senere var Hovedgaardens Hartkorn kun 79 Tdr. Godset, der tidligere havde hørt til de største i Landet, var kommet i Opløsning. Udviklingen sluttede med den sidste Udstykning i 1912, hvorved Godset Restrup ophørte at eksistere. Der rejste sig fra mange Sider Røster mod det skete; men selv fra Modstandernes Kreds maatte man snart erkende, at den foretagne Udstykning var ualmindelig heldigt og dygtigt gennemført.

Jens Sølvsten.